

Faili Meçhul Gazeteci Cinayetleri ve Cezasızlık

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihi boyunca gazetecilik mesleğini mevcut iktidarların susturmak istediği seslere de yer vererek icra eden gazeteciler her zaman işlerini kaybetmek, özgürlüklerini kaybetmek ve hatta hayatlarını kaybetmek riskiyle karşı karşıya kalmışlardır ve hala kalmaktadırlar. Özellikle 2016 yılında gerçekleştirilen FETÖ darbe girişiminin ardından yaşanan süreçte keyfi gözaltılar ve yargılama tehditleri ile karşı karşıya kalan gazeteciler, 90'lı yıllarda olduğu gibi hedef alınmaktadır. OHAL sona ermiş olsa bile OHAL koşulları fiilen devam etmektedir.

Uluslararası Af Örgütü'nün açıklamalarına göre 2016 yılında gerçekleştirilen FETÖ darbe girişiminin ardından 180 medya kuruluşu kapatılmış ve tahmini olarak 2 bin 500 civarında medya çalışanı ve gazeteci işini kaybetmiştir. Gazeteciler, haberleri ve sosyal medya paylaşımları sebebiyle ağır suçlamalara maruz kalmakta ve cezalandırmaya varan uzun tutukluluk süreleri ile yargılanmaktadır. Kamuya açık hale gelmiş bilgilerle yapılan haberler dahi terör suçları ile suçlanmalarına yol açabilmektedir. Covid-19 pandemisi koşulları yetkililer tarafından gazetecilerin ve medyanın hedef alınabilmesi için fazladan bahane oluşturur hale gelmiştir.¹ Çok sayıda gazeteci ve medya mensubu partili Cumhurbaşkanı'na hakareten yargılanmakta ve tek adam rejimi gazeteciler üzerinde baskı uygulamaya devam etmektedir. Türkiye Gazeteciler Sendikası'nın verilerine göre günümüzde 67 gazeteci ve medya çalışanı cezaevinde bulunmaktadır.² Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin verilerine göre bugüne dek 66 gazeteci öldürülmüştür.³

Günümüzde gazetecilerin yaşadıkları bu baskı ve yıldırma politikalarının sona ermesi ve bir daha yaşanmaması kuşkusuz öncelikle geçmişte yaşanan hak ihlalleri konusunda Türkiye'nin hukuki ve insani yükümlülüklerinin yerine getirilmesi ile mümkündür. Geçmiş ile yüzleşemeyen bir Türkiye, hukukun üstünlüğünün tanındığı ve insan hakları ihlallerinin engellendiği bir ülke olamaz.

Geçmişte, özellikle de 90'lı yıllarda çok sayıda gazeteci yaptıkları haberler sebebiyle hedef gösterilmiş ve öldürülmüşlerdir. Pek çoğunun faili bulunmadığı gibi, açılan soruşturma dosyaları da zamanaşımını beklerken yılda sadece bir kez "failler bulunamadı" ibareli tutanaklar konmak için açılmıştır. Bu dosyaların pek çoğu zamanaşımına uğramış, bazılarında birkaç tetikçi cezalandırılmış ve mağdur yakınlarının taleplerine rağmen soruşturmalar faillerin bulunması için genişletilmemiştir.

Bazılarında mağdur yakınları AİHM'e başvurmuş ve AİHM Türkiye'yi çoğu kez yaşam hakkını ihlalden, bazen de hem yaşam hakkını hem de devletin kişilere etkili bir iç hukuk yolu sunma yükümlülüğünü ihlal etmekten suçlu bulmuş, soruşturmaların tekrarlanması talep edilmiş ancak

¹ Uluslararası Af Örgütü Türkiye, Türkiye: COVID-19 pandemisi gazeteciler için korku iklimini şiddetlendiriyor, Mayıs, 2020.

² TGS, 67 gazeteci ve medya çalışanı cezaevinde, 7 Ocak 2021

³ TGC, Öldürülen Gazeteciler, <<https://www.tgc.org.tr/oldurulen-gazeteciler.html>>

buna rağmen soruşturmalarda bir gelişme sağlamak için mahkemelerce adım atılmamıştır. Şu anda bu dosyaların tekrar açılmasını sağlamak mümkündür ancak bunun için cezasızlığı aşma iradesinin ülkenin tüm bileşenlerinde mevcut olması gerekmektedir. Zira Anayasal olarak Türkiye Cumhuriyeti bir hukuk devleti olarak tanımlansa da insan hakları ihlalleri söz konusu olduğunda yerleşmiş bir hesap sorulamazlık geleneğinin benimsendiği görülmektedir.

Bu raporda Türkiye'deki cezasızlık iklimini ortaya koyan ve azmettiricileri hala ortaya çıkarılmayan sekiz gazeteci cinayetine dair hukuki süreç ele alınacak ve cezasızlığın önlenmesi için çözüm önerileri sunulacaktır.

1. Abdi İpekçi Davası

Milliyet Gazetesi Genel Yayın Müdürü ve Başyazarı Gazeteci Abdi İpekçi 1 Şubat 1979 tarihinde arabasında uğradığı silahlı saldırı sonucu öldürülmüştür. Olaydan 6 ay sonra cinayetin tetikçisi olan Mehmet Ali Ağca yakalanmış ve Maltepe Askeri Cezaevine konmuştur. 23 Kasım 1979'da Mehmet Ali Ağca ülkenin en iyi korunan cezaevinden kaçırılmıştır. İstanbul 3 No'lu Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nde yargılanan sanıklardan Mehmet Ali Ağca, 28 Nisan 1980'de gıyabında idam cezasına çarptırılmıştır. Yurt dışına kaçan Ağca 13 Mayıs 1981'de Papa 2. John Paul'a suikast düzenlemiş ve yakalanarak 1986'da ömür boyu hapse mahkum edilmiştir. 2000 yılında Papa tarafından affedilen ve affi onaylanan Ağca Türkiye'ye iade edilmiştir. Mahkemeye çıkarıldığında ise "Ben Abdi İpekçi'nin katili değilim ben sadece bir aktörüm" demiştir. İpekçi'nin öldürülmesine ilişkin aldığı idam cezası, 1991'de çıkan yasa gereğince 10 yıl hapse çevrilen Ağca 18 Ocak 2010'da tahliye olmuştur.

Cinayetin ardından soruşturmanın ve yargılamanın derinleştirilmesi için hiçbir adım atılmamış, tam tersine açıkça ortaya konan deliller dahi toplanmamıştır. Mehmet Ali Ağca, İçişleri Bakanı Hasan Fehmi Güneş'in de yer aldığı 15 günlük sorgusunda önce suikastı tek başına gerçekleştirdiğini söylemiş, ardından Mehmet Şener, Yalçın Özbey ve Yavuz Çaylan'ın adını vermiştir. Mehmet Şener ve Yavuz Çaylan yurtdışına kaçmış, Yavuz Çaylan ise 10 yıl ceza almıştır. Cinayetin Mehmet Şener, Yavuz Çaylan, Yalçın Özbey ve Oral Çelik tarafından Abuzer Uğurlu'nun bürosunda planlandığı sık sık dile getirilen iddialardan biridir. Abdi İpekçi cinayetinin organizasyonunda yer alan Mehmet Şener, Yalçın Özbey ve Oral Çelik bu cinayetten dolayı hiç sorgulanmamış ve hiç ceza almamışlardır.⁴

Cinayetin planlandığı odada bir MİT mensubunun da bulunduğu sanıklar tarafından dile getirilse de MİT bu iddiaya yanıt vermemiştir. . Cinayetten önce ve sonra Ağca'nın hesabına para yatırdığı tespit edilen Özbey'in kaçtığı Almanya'dan DGM tarafından iadesi istenmiş ancak iadesi gerçekleştirilmemiştir. 1995'te MİT mensuplarının Özbey'i Almanya'da sorguladığı ortaya çıkmış ancak bu sorgu tutanakları imha edilmiştir. Daha sonra mahkemeye Özbey'in görüşme tutanakları olduğu iddia edilen belgeler ulaşsa da MİT'in imha ettik demekte ısrarı üzerine mahkeme tarafından incelemeye alınmamıştır.

⁴ Bianet, <<https://m.bianet.org/bianet/insan-haklari/161960-gazeteci-abdi-ipekci-cinayeti>>

Abdi İpekçi cinayeti toplumda büyük bir korku ve endişe uyandıran ve azmettiricileri ve gerçek failleri ortaya çıkarılamayan faili meçhul gazeteci cinayetlerinden biridir ve ardında çok fazla soru bırakmıştır. Cinayeti kimlerin planladığı asla ortaya çıkarılamadığı gibi azmettirici olarak ortaya atılan isimler de yargılanmamıştır. Görgü tanıkları olay sırasında faillerin iki kişi oldukları, beyaz bir Renault'ya bindikleri ve ikinci bir araç daha olduğu konusunda ifade vermişlerdir. Ortaya atılan bu iddianın peşine düşen Gazeteci Uğur Mumcu "Cinayet sırasında MİT görevlisi Şahin Tolunoğlu'nun da olay yerinde bir başka araçta beklediği" yönünde bir başka iddiada bulunmuştur. Ancak bu iddiayı araştıran Uğur Mumcu da başka bir faili meçhul cinayetle katledilmiştir. Bir diğer husus da Ağca'nın Türkiye'nin en iyi korunan cezaevinden nasıl kaçtığıdır. Olaya katılan erler çeşitli cezalara çarptırılrsa da kaçırılma olayını organize edenler ve bu organizasyonun kilit isimleri asla sorgulanmamış ve yargılanmamıştır. MİT'in bu cinayetle bağlantısı pek çok açıdan iddia edilip tartışılmıştır. Bu bağlantılardan bir diğeri de MİT Dış İstihbarat Dairesi Başkan Yardımcılığı görevinde bulunmuş olan Metin Günyol'un, Ağca'nın 1981'de Papa'yı vurmasından bir hafta önce Ağca'nın da bulunduğu Mallorca Adası'na gitmesidir.⁵ Bu bağlantı da araştırılmamış ve başka bir soru işareti olarak akıllarda kalmıştır. Abdi İpekçi cinayeti Türkiye'yi 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi'nin karanlığına götüren süreçte işlenmiştir ve aydınlatılmamıştır. Abdi İpekçi cinayeti aydınlatılmadığından sonraki yıllarda işlenen pek çok faili meçhul gazeteci cinayeti de engellenememiştir.

2. Çetin Emeç Davası

Hürriyet Gazetesi Yönetim Kurulu üyesi ve yazarı Çetin Emeç 7 Mart 1990'da evinden çıkıp arabasına binerken kurşunlanarak öldürülmüştür. Çetin Emeç'in şoförü Sinan Ercan da kaçmaya çalışırken katiller tarafından öldürülmüştür. Katiller otomobillerini İstanbul Bostancı Karakolu yakınlarına bırakıp kaçmışlardır. 8 Mart 1990'da Atatürk Havalimanı otoparkında açık mavi bir araba terk edilmiş bir halde bulunmuş ve bu arabanın torpido gözünden kırmızı kalemle üzeri çizilmiş bir halde Çetin Emeç'in fotoğrafı çıkmıştır. 16 Ekim 1993'te Çetin Emeç'in öldürülmesi emrini veren, İran yanlısı terör örgütü İslami Hareket'in Türkiye Askeri Birim Genel Sorumlusu ve İcra Şurası üyesi 'Deniz' kod adlı Ekrem Baytap, İstanbul Fatih'te yakalanmıştır. Çetin Emeç'in yanı sıra Turan Dursun ve İranlı rejim muhalifi Ali Akbar Gorbani'nin de öldürülmesi olaylarında ismi geçen İslami Hareket Örgütü hakkında iddianame hazırlanmıştır.

Açılan dava cinayetten 10 yıl sonra karara bağlanmış, İrfan Çağırıcı ve Ekrem Baytap, Mehmet Ali Şeker, Cengiz Sarıkaya ve Tamer Arslan "Anayasal düzeni silah zoruyla değiştirmeye kalkışmak" suçundan idam cezasına çarptırılmış, cezalar ağırlaştırılmış müebbet hapse çevrilmiştir. Dosyada yargılanan yedi kişi hakkındaki dava ise zamanaşımından düşmüştür.

Çetin Emeç'in eşi yıllar sonra basına verdiği röportajda tıpkı faili meçhul diğer gazetecilerin aileleri gibi hem üzgünlüğünü hem kızgınlığını dile getirmiştir. Dönemin İçişleri Bakanı'nı ve Emniyet Müdürünü suçladığını söyleyen Bilge Emeç, olayın çözülmesi için hiçbir çaba sarf edilmediğini, dosyaların defalarca boşaltıldığını, ifadelerin çok geç alındığını, yakalanan katilin de

⁵ Evrensel, <<https://www.evrensel.net/haber/210799/30-yillik-sorular-yanitsiz>>

gerçek katil olduğuna inanmadığını belirtmiştir.⁶ Tıpkı Hrant Dink Cinayetinde olduğu gibi sadece tetikçilerin yargılandığını ama cinayetin çözülmediğini vurgulamıştır. Vatanperver bir kadın olarak cinayeti İran'ın yaptığına inanmak istediğini belirttiyse de cinayetin gerisinde kimlerin olduğu konusunda hala şüpheleri olduğunu söylemiştir. Diğer faili meçhul gazeteci cinayetlerinde olduğu gibi Çetin Emeç cinayetinde de sadece tetikçiler yargılanmış ve cinayetin gerçek azmettiricilerine ulaşılamamış ya da ulaşılacak için çaba sarf edilmemiştir.

3. Muammer Aksoy Davası

Gazeteci yazar Prof. Dr. Muammer Aksoy 31 Ocak 1990 tarihinde evinin girişinde vurularak öldürülmüştür. Olay gecesini gazete ve ajanslara telefon eden bir şahıs olayı "İslami Hareket Örgütü" adına üstlendiğini, tesettür konusunda İslam'a karşı takındığı tavır nedeniyle Müslümanlar tarafından cezalandırıldığını bildirmiştir. Düzenlenen operasyonlarda İslami Hareket Örgütünün pek çok üyesi yakalanmış ancak alınan ifadelerinde Muammer Aksoy cinayeti ile bağlantılı olduklarına dair delil elde edilememiştir. Cinayeti soruşturan DGM Savcısı Nusret Demiral "Muammer Hoca yakın dostumdu. Bu soruşturmada ona vicdan borcumu ödeyeceğim" demiştir. Ancak cinayetin üzerinden yıllar geçmesine rağmen cinayete ilgili hiçbir kanıt elde edilememiştir. Muammer Aksoy'un eşi Ülke Aksoy cinayetten 9 yıl sonra verdiği bir röportajda cinayetten sonra pek çok ihmal yaşandığını söylemekte ve cinayetin çözülmek istenmediği için çözülmediğini belirtmektedir.⁷

Cinayete ilgili uzun yıllar ciddi bir ilerleme yaşanmamıştır. Olayın üzerinden neredeyse on yıl geçtikten sonra yapılan operasyonlarla, aralarında Bahriye Üçok, Ahmet Taner Kışlalı ve Uğur Mumcu'nun da yer aldığı 18 olayın yer aldığı Umut Operasyonu isimli dava açılmıştır. Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesi, 3 sanığı "yasadışı Tevhid-Selam ve Kudüs Ordusu" örgütünü kurmak ve yönetmek suçundan 12 yıl 6'şar ay, 5 sanığı ise aynı örgüte üyelikten 6 yıl 3'er ay hapse mahkûm etmiştir. Dava daha sonra Yargıtay'a intikal etmiştir. 10 Nisan 2014 günü Yargıtay 9. Ceza Dairesi, Umut Operasyonu Davası'nda, 8 sanığa verilen hapis cezalarını onamıştır. Kararda, "Tevhit Selam Kudüs Ordusu Örgütü'nün, 1988-1999 yılları arasında Muammer Aksoy, Bahriye Üçok, Uğur Mumcu, Ahmet Taner Kışlalı'nın öldürülmesi olaylarının da aralarında bulunduğu 18 ayrı saldırıyı gerçekleştirdiklerinin anlaşıldığı ifade edilmiştir.

4. Musa Anter Davası

Gazeteci yazar Musa Anter 20 Eylül 1992 yılında Diyarbakır'da uğradığı silahlı saldırı sonucu yaşamını yitirmiştir. Olayla ilgili dosya uzun yıllar "faili gayri muayyen" olarak kalmış ve failer bulunamamış ya da aranmamıştır. Dosyaya uzun yıllar otopsi raporu, olay yeri inceleme tutanağı ve görgü tanıklarının ifadeleri dışında bir belge girmemiştir. Dönemin siyasi koşulları göz önüne alındığında bu cinayetin sıradan bir adli vaka olmadığı aslında tüm kamuoyu tarafından

⁶ Haber7com, <<https://www.haber7.com/yasam/haber/481943-cetin-emecin-esi-suikasti-ilk-kez-anlatti>>

⁷ Cinayeti çözmek istemediler, <<https://www.milliyet.com.tr/siyaset/cinayeti-cozmek-istemediler-5258680>>

bilinmektedir. Ancak soruşturmanın derinleştirilmesi için ilgili makamlar gerekli çabayı göstermemişlerdir.

Musa Anter cinayeti TBMM'nin 12 Ekim 1995 tarihli "Ülkemizin Çeşitli Yörelerinde İşlenmiş Faili Meçhul Siyasal Cinayetler Konusunda Meclis Araştırma Komisyonu (10/90) Raporu"nun Toplumda İnfial Uyandırarak Toplumsal Çatışmaya Sebep Olabilecek Nitelikteki Faili Meçhul Cinayetler isimli 7. bölümünde kısaca ele alınmış ancak komisyonun araştırmaları sonucu cinayetle ilgili iddialara dair sonuç elde edemediği belirtilmiştir.⁸ Raporda yer alan bir başka bölümde komisyona açıklamalarda bulunan gazeteci Soner Yalçın, Emekli Binbaşı Cem Ersever'le yaptığı röportajda kendisine Musa Anter'in katilinin Yeşil kod adlı Mahmut Yıldırım ve itirafçılardan oluşan bir grup olduğunu anlattığını açıklamaktadır.

Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanı Kutlu Savaş'ın dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz'ın talimatıyla hazırladığı ve 22 Ocak 1997'de Başbakana sunduğu Susurluk Raporu'nda, Musa Anter cinayetinin Yeşil kod adlı tetikçi Mahmut Yıldırım tarafından gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Bu şahsın eylemlerinin devletin iki istihbarat organı tarafından da bilindiği, hatta azmettirildiği bilinmesine rağmen devlet içerisindeki yerinin tespit edilemediği iddia edilmektedir. Raporun kamuoyundan gizlenen 12 sayfalık bölümünde ve eklerinde yer alan bilgiler "devlet sırrı" olduğu gerekçesiyle açıklanmamıştır.

2004 yılında eski bir PKK itirafçısı olan Abdülkadir Aygan, Musa Anter'in JİTEM tarafından öldürüldüğünü iddia etmiştir. Ülkede Özgür Gündem Gazetesinde 10 gün boyunca pek çok faili meçhul cinayete ve JİTEM'in faaliyetlerine dair itirafları yayınlamıştır. Bunun üzerine Ülkede Özgür Günden Gazetesi'ne "terörle mücadelede görev alan isimleri yayınlamak terör örgütlerine hedef göstermek" suçundan dava açılmıştır.

2005 yılında ailenin AİHM başvurusu sonuçlanmış ve AİHM, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin yaşam hakkını koruyan 2. maddesinin Türkiye tarafından esastan ve usulden ihlal edildiğine karar vermiştir. Ayrıca başvurucuların "mahkemeye etkin başvuru haklarının" da engellendiğini belirten mahkeme Türkiye'nin AHİS'in ilgili 13. maddesini de ihlal ettiğine kanaat getirmiştir.

2009 yılında Abdülkadir Aygan'ın itirafları ihbar kabul edilerek dosya yeniden açılmış, bazı PKK itirafçıları, Emekli Binbaşı Ersever ve Yeşil kod adlı Mahmut Yıldırım ve tetikçi olduğu iddia edilen Hamit Yıldırım hakkında soruşturma başlatılmıştır. İddianamede JİTEM'in kuruluşu ve yapısı hakkında bilgilere yer verilmiştir. Dosya 2014 yılında JİTEM ana davası olarak bilinen dava ile birleştirilmiştir ve yargılama halen devam etmektedir. Davanın 20 Ocak 2021 tarihli son duruşmasında Anter'in avukatınca zamanaşımına 18 aylık gibi bir süreç kaldığına dikkat çekilmiş, davanın tefrik edilmesi talep edilmiş ve sanık Abdülkadir Aygan'ın savunmasının alınamadığına işaret edilerek Adalet Bakanlığının Mahkeme ile işbirliği yapmadığı belirtilmiştir.

⁸ Faili Belli, Musa Anter Davası, Dava Özeti, son erişim 8 Ocak 2021

5. Uğur Mumcu Davası

Gazeteci yazar Uğur Mumcu 24 Ocak 1993 tarihinde arabasına yerleştirilen bir bombanın patlaması sonucu hayatını kaybetmiştir. Patlamanın ardından olay yerine gelen inceleme ekipleri, kalıntıları, adeta delil karartırcasına çalı süpürgeleri ile süpürmüşlerdir. Olayın ardından aileyi ziyarete giden iki ismin sarf ettiği sözler yargılamanın akıbetini de belirler niteliktedir. Soruşturmada görevli savcı Ülkü Coşkun ailenin evine gittiğinde “Bu işi devlet yapmıştır” demiş fakat sonra bu sözleri söylediğini reddetmiştir. Dönemin Emniyet Müdürü Mehmet Ağar da aileyi ziyaretinde “Bir tuğla çekersek duvar yıkılır” demiş ve akabinde bu sözleri söylediğini reddetmiştir. Bu yaşananlar üzerine Uğur Mumcu’nun eşi Güldal Mumcu savcı Ülkü Coşkun’un soruşturmayı savsaklaması sebebiyle Adalet Bakanlığına başvuruda bulunmuş ancak savcı hakkında hiçbir işlem yapılmamıştır.

Uğur Mumcu cinayetinin aydınlatılması için 19. Dönemde TBMM’de temsil edilen siyasî partilerin grup başkanvekillerince verilen Meclis Araştırma Önergesi, TBMM Genel Kurulunun 9.2.1993 tarihindeki 65. birleşiminde kabul edilerek bir Araştırma Komisyonu oluşturulmuştur. Bu komisyon 12.10.1995 tarihinde raporunu TBMM Başkanlığına sunmuştur.⁹ Söz konusu raporda çok yönlü bir soruşturmanın yapılmadığı, bütün olasılıkların değerlendirilmediği, delil toplamadan başlayarak her kademede soruşturmanın savsaklandığı ve ihmallerle dolu olduğu belirtilmiştir. Raporda, istihbarat birimleri arasında olayı aydınlatacak bir eşgüdüm olmadığı da vurgulanmış, Emniyet, MİT ve Jandarma İstihbaratın eşgüdümlü çalışması için yasal düzenleme gerektiği belirtilmiştir. Öte yandan Uğur Mumcu’nun korunmadığı, soruşturmada gizliliğin ihlal edildiği, Uğur Mumcu’nun ikametgâhında tespit yapılmadığı, telefon kayıtlarının Telekom’dan istenmediği de rapordaki tespitler arasındadır.

Raporun sonuç bölümünde;

- 1 - Soruşturmayı savsaklayan ve görev kusuru olan, DGM eski Başsavcısı Nusret Demiral ve DGM Eski savcısı Ülkü Coşkun,
- 2 - Uğur Mumcu'yu koruma konusunda gerekli önlemleri almayan Ankara Valisi ve her kademede görev yapan diğer ilgililer,
- 3 - Soruşturmanın gizliliğini ihlal eden ve 18.02.1993 tarihinde TRT’de yayınlanan Perde Arkası programına katılarak görüş belirten kamu görevlileri,
- 4 - Soruşturmanın gizliliğini ihlal eden ve 20.09.1993 tarihinde yayınlanan Ateş Hattı Programına tanık Ayhan Aydın’ı götürülen güvenlik görevlileri,
- 5 - İstanbul Emniyet Müdürlüğünde görevli polisler olup, tutanakta tahrifat yapan ve imha tutanaklarını tanzim edenlerle, diğer ilgili ve görevliler hakkında, gerekli inceleme, araştırma ve soruşturmanın yapılması gerektiği belirtilmiştir.

⁹(10/86) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, <<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem20/yil01/ss344.pdf>>

Komisyunun bütün önerilerine ve tespitlerine rağmen soruşturmadaki eksiklikler giderilmemiş ve soruşturmanın savsaklanmasından sorumlu olan hiçbir devlet görevlisi ya da savcı hesap vermemiştir.

2000 yılının Ocak ayında Hizbullah lideri Hüseyin Velioğlu Beykoz'da bir villaya yapılan baskın sonucu polis tarafından yakalanmış ve villada yapılan aramada Uğur Mumcu cinayetine dair bazı deliller ele geçirilmiştir. 2000 yılının Temmuz ayında Bahriye Üçok, Ahmet Taner Kışlalı ve Muammer Aksoy cinayetlerini de yer aldığı Umut Operasyonu ismi verilen dava Ankara 2 No'lu Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde açılmıştır. 18 olayın konu edildiği dosyada 15'i tutuklu 17 sanık yargılanmaya başlanmıştır. İlk yargılama sonunda sanıklardan Necdet Yüksel, Rüştü Aytufan ve Ferhan Özmen'e "Anayasal düzeni cebren değiştirmeye teşebbüs etme" suçundan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilmiştir.

DGM'lerin kapanmasının ardından yargılamaya Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesinde devam edilmiştir. Sanıklardan Mehmet Ali Tekin, Hasan Kılıç ve Ekrem Baytap, "silahlı suç örgütü kurma ve yönetme" eylemlerinden 15'er yıl hapis cezasına, Abdulhamit Çelik, Fatih Aydın, Yusuf Karakuş, Mehmet Şahin ve Recep Aydın da "silahlı suç örgütü üyesi olmak" suçundan 7 yıl 6'şar ay hapis cezasına çarptırılmıştır. Muzaffer Dağdeviren'in 2005'te ölmesi sebebiyle hakkındaki kamu davası düşürülmüştür.

Tevhit – Selam/Kudüs Ordusu örgütünün İran bağlantısını sağladığı iddia edilen Ali Akbulut, Selahattin Eş, Ahmet Cansız, Aydın Koral ve firari sanık Oğuz Demir hakkındaki dosya ayrılmıştır. Yıllar boyunca sanıkların firari olduğu bu davada “örgütte özel görevli olmak, sevk ve yönetiminde bulunmak, örgüte ait kalaşnikof tüfeği bulundurmakla” suçlanan sanıklar, davanın 20 Ekim 2020'deki duruşmasında “dini inanç ve düşünceleri çerçevesinde Türkiye’de çalışırken 28 Şubat süreci ile birlikte kendilerini güvende hissetmediklerini düşünerek İran’a gittikleri” ve “din ve vicdan, düşünce ve ifade hürriyeti çerçevesinde faaliyetlerini İran’da da yürüttükleri” gerekçeleriyle beraat etmiştir.

Oğuz Demir hakkındaki dava devam etmektedir ve yargılamasına 5 Mayıs 2021 tarihinde devam edilecektir. Basına yansıyan haberlere göre dava dosyasında Oğuz Demir'in ciddi olarak arandığına dair bilgi ve belgeler yer almamaktadır. Davaya bakan Ankara 5. Ağır Ceza Mahkemesi 2019 yılında Ankara Başsavcılığı Yakalama Bürosu'na Oğuz Demir'in durumunu sormuştur. Başsavcılığın 30 Mayıs 2019 tarihli cevabi yazısında “Adı geçen şüpheli, başsavcılığımız yargı yetkisi sınırları içerisinde kolluk birimlerince kolluk birimlerince yakalanıp mevcutlu olarak hazır edildiğinde sevk işlemi yapılacaktır” denilmektedir. Yazıda ayrıca “Soruşturma veya yargılaması başlamış kovuşturma dosyalarında yakalama emri ile araması devam eden şahıslarla ilgili infazın akibeti tekit veya araştırma yazılarının iş yoğunluğu, personel yetersizliği, zaman kaybı da dikkate alınarak UYAP Bilişim Sistemi üzerinden doğrudan ilgili kolluğa gönderilmesi” istenmektedir.¹⁰ Yargılamanın tüm süreçlerinde olduğu gibi Oğuz Demir hakkındaki soruşturma da savsaklanmaktadır ve dosyada Oğuz Demir'in yakalanması için hiçbir somut adım atılmamaktadır.

Yargısal süreçlerde özellikle ihmali ve savsaklaması olan kamu görevlilerinin hesap vermemesi, cinayetin gerçek azmettiricilerinin ortaya çıkarılması için çaba harcanmaması, cinayeti işlediği

¹⁰ Alican Uludağ, “Uğur Mumcu Davasında Skandal”, Ankara Gazetecisi, 24 Ocak 2021

tespit edilen Tevhit-Selam/Kudüs Ordusu örgütüne üye olmaktan yargılanan ve dosyaları ayrılan sanıkların da 28 Şubat süreci gerekçe gösterilerek beraat ettirilmesi Umut Operasyonu ve davasının aslında hakikati ortaya çıkarmaktan uzak bir şekilde son bulduğunun göstergesidir.

6. Metin Göktepe Davası

Metin Göktepe, 8 Ocak 1996 günü Evrensel gazetesinde muhabir olarak çalışırken İstanbul, Eyüp'te bir haber takibi sırasında polislerce gözaltına alınmıştır. Aynı gün tutuklanan yüzlerce kişi ile beraber götürüldüğü kapalı spor salonu yakınında ölü bulunmuştur. Ertesi gün gözaltında öldürüldüğü haberleri yayınlandığında dönemin yetkilileri “duvardan düştüğünü” söylemişlerdir. O günlerde de günümüzde olduğu gibi insan hakları ihlallerini haber yapan gazeteciler hedef haline gelmektedir.

Metin Göktepe'nin öldürülmesinin ardından gazeteciler, avukatlar, aile üyeleri ve tüm kamuoyunun tepkisi ve sürece sahip çıkması sayesinde adli tıp otopsi raporu alınabilmiş ve Metin Göktepe'nin vücudunda pek çok darp izi olduğu ve kafasında ve ciğerlerinde iç kanama meydana geldiği tespit edilmiştir. Kendisinin gözaltında olduğu kolluk kuvvetlerince başta kabul edilmemiş ancak yine kamuoyunun baskısı ve takibi sonucu dönemin başbakanı Tansu Çiller de sonunda 22 Ocak 1996 tarihinde Metin Göktepe'nin gözaltında alındığını kabul etmek zorunda kalmıştır.

İnsan hakkı ihlallerinden yargılanan kamu görevlilerinin davalarında kamuoyu desteğini engellemek ve faileri korumak refleksi ile davaların nakledilmesine sıkça tanık olunmaktadır. Metin Göktepe'nin öldürülmesi ile ilgili açılan ceza davası da önce Aydın'a daha sonra da Afyon'a nakledilmiştir. Afyon Ağır Ceza Mahkemesi'nde 28 Eylül 2000'de beş polis memuruna “kastı aşan insan öldürmek” ve “faili belli olmayacak şekilde insan öldürmek” suçlarından yedişer yıl altışar ay hapis cezası verilmiş, cezanın Yargıtay tarafından onanması ile de yargılama sona ermiştir. Sanık polisler yargılama boyunca tutuksuz yargılanmışlardır. Kamuoyunun desteğinden şehir şehir kaçırılan davada avukatlara haber verilmeksizin keşif yapılmış, sanıkların ifadeleri gizlice alınmıştır.

Metin Göktepe davası kamuoyunun baskısı, avukatların ve gazetecilerin kararlı mücadelesi sonucu failerin cezalandırıldığı nadir davalardan biridir. Ancak bu davada da cezasızlığın aşıldığını söylemek mümkün değildir. Metin Göktepe'nin işkence ile öldürülmesinden sorumlu olan beş polis isnat edilen suç maddeleri ile sadece yedi sene altı ay hapis cezasına çarptırılmış, bir buçuk sene kadar cezaevinde kaldıktan sonra 19 Aralık 2000'de yürürlüğe giren şartlı tahliye ve cezaların ertelenmesi hakkındaki yasa ile salıverilmişlerdir.

Avukatların ve davayı takip eden kamuoyunun cezasızlığın aşılması için beklentileri arasında sadece polis memurlarının değil onlara emir veren ve teşvik eden amirlerin, cinayeti gizlemeye çalışan her kademedeki devlet görevlilerinin canavarca hisle ve işkence ile kasten adam öldürme suçundan yargılanmaları bulunmaktadır. Ancak yargılama sonunda sadece polis memurları alt sınırı düşük cezalar almıştır.

7. Ahmet Taner Kışlalı Davası

Gazeteci yazar Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı 21 Ekim 1999'da otomobiline yerleştirilen bir bombayla uğradığı saldırıda yaşamını yitirmiştir. Kışlalı suikastına ilişkin soruşturmanın ardından ilk yargılama devlet güvenlik mahkemesinde (DGM) görülmüştür. Ahmet Taner Kışlalı cinayeti ile ilgili dava da Uğur Mumcu Cinayeti ve Muammer Aksoy Cinayeti gibi "Umut Operasyonu" ismi verilen ve çok sayıda olayı kapsayan dava dosyası üzerinden görülmüştür.

Dava öncelikle Ankara 2 No'lu Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde açılmış, daha sonra DGM'lerin kapanmasının ardından yargılamaya Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesinde devam edilmiştir. İlk dereceli mahkemenin kararının Yargıtay tarafından bozulmasından sonra tekrar görülen davada, 3 sanık "yasa dışı Selam Tevhit- Kudüs Ordusu örgütünü kurmak ve yönetmek" suçundan, 5 sanık ise aynı örgüte üyelikten çeşitli sürelerde hapse mahkum edilmiştir. Bu kapsamda sanıklardan Mehmet Ali Tekin, Hasan Kılıç ve Ekrem Baytap, "silahlı suç örgütü kurma ve yönetme" eylemlerinden 12 yıl 6'şar ay hapisle cezalandırılmıştır. Sanıklar Abdulhamit Çelik, Fatih Aydın, Yusuf Karakuş, Mehmet Şahin ve Recep Aydın'a ise "silahlı suç örgütü üyesi olmak"tan 6 yıl 3'er ay hapis cezası verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi, gözaltında tutuldukları tarihlerdeki mevzuatın, gözaltı süresinde avukata erişim imkanı tanımadığı gerekçesiyle sanıklar Recep Aydın, Mehmet Ali Tekin, Hasan Kılıç, Mehmet Şahin ve Yusuf Karakuş'un yeniden yargılanmasına karar vermiştir. Dava daha sonra Yargıtay'a intikal etmiştir. 10 Nisan 2014 günü Yargıtay 9. Ceza Dairesi, 8 sanığa verilen hapis cezalarını onamıştır. Kararda, "Tevhit Selam Kudüs Ordusu Örgütü'nün, 1988-1999 yılları arasında Muammer Aksoy, Bahriye Üçok, Uğur Mumcu, Ahmet Taner Kışlalı'nın öldürülmesi olaylarının da aralarında bulunduğu 18 ayrı saldırıyı gerçekleştirdiklerinin anlaşıldığı ifade edilmiştir. Örgütün silahlı terör örgütü olduğunun belirtildiği kararda, sanıkların terör örgütünün üyesi ve yöneticisi oldukları, İran'da Kudüs Ordusu ve İran gizli servisi Savama ile bağlantıya geçip örgütsel görüşmeler yaptıkları, İran'da örgütün amaçları doğrultusunda askeri ve siyasi eğitim aldıkları, istihbarat çalışmaları yaptıkları, silah ve patlayıcı madde temin etmek gibi eylemlerde buldukları vurgulanmıştır.

8.Hrant Dink Davası

Agos Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Hrant Dink 19 Ocak 2007 tarihinde öldürülmüştür. Cinayet sonrasında pek çok soruşturma yürütülmüş ve birbiriyle iç içe geçen pek çok hukuki süreç yaşanmıştır. Ancak cinayetin kimlerin azmettiriciliğinde ya da ihmaliyle gerçekleştirildiği henüz ortaya çıkarılamamıştır. Yargılamanın tüm aşamalarında yaşanan en büyük engellerden biri cinayetin ilgileri olan kamu görevlileri hakkında başlatılmak istenen soruşturmalara izin verilmemiş olmasıdır. Bazı sanıklar bakımından bu engeller avukatların yoğun çabaları sonucu ve kamuoyunun baskısı ile aşılabilmiş olsa da şüpheli tüm kamu görevlileri açısından aşılamamıştır.

Hrant Dink cinayeti ile ilgili cinayetin ardından geçen on yılda 20 sivil yargılanmış, bunlardan tetikçi Ogün Samast 22 yıl 10 ay hapis cezası almıştır. Diğer 19 sanıkla ilgili İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi cinayetin bir örgüt kapsamında işlenmediğine karar vermiş, ancak bu karar Yargıtayca cinayetin örgütsel faaliyet kapsamında işlenme ihtimalinin araştırılması gerektiği saptanarak bozulmuştur.

Yargıtay'ın 14. Ağır Ceza Mahkemesi'nin kararını bozduğu ve bazı sanıkların yeniden yargılanmaya başladığı dönemde Dink ailesi avukatları tarafından uzun yıllardır yapılan başvurular sonucunda İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı bir kısım kamu görevlileri hakkında dava açılmasına karar vermiştir. Zorlu bir hukuksal mücadele sonucu ardı ardına açılan bu davalar daha önce Yargıtay'ın bozma kararının ardından tekrar görülmekte olan dava ile birleştirilmiştir.

İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesinde halen devam etmekte olan yargılamada dönemin Trabzon Jandarma İstihbarat Şube Müdürlüğü görevlileri Volkan Şahin ve Veysel Şahin de dahil olmak üzere 6 tutuklu sanık yer almaktadır.

Ana davada Dink cinayetini işleyen örgüt kapsamında yargılanan kamu görevlisi sanıklar, Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığı, Trabzon İl Emniyet Müdürlüğü, Trabzon İl Jandarma Komutanlığı, İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü, İstanbul İl Jandarma Komutanlığı, Samsun İl Emniyet Müdürlüğü, Samsun İl Jandarma Komutanlığı görevlilerinden oluşmaktadır. İstanbul İl Vilayet görevlileri ve MİT görevlileri hakkında şu ana dek dava açılmamıştır.¹¹

Yargılamalar devam ederken Hrant Dink'in ailesinin ve avukatlarının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapmış oldukları başvuru 14 Eylül 2010 tarihinde neticelenmiş ve AİHM öldürülmeden önce ve sonrasında yapılan başvurular kapsamında Türkiye'yi yaşam hakkını ihlal ettiği, mahkemelere etkin başvuru hakkını kısıtladığı ve ifade özgürlüğü hakkını çiğnediği gerekçesiyle mahkûm etmiştir.

AİHM, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin yaşam hakkını güvence altına alan 2. maddesinin, ifade özgürlüğünü güvence altına alan 10. maddesinin ve mahkemeye etkin başvuru hakkını düzenleyen 13. maddesinin de ihlal edildiğine oybirliğiyle hükmetmiştir.

Hrant Dink davasında şimdiye dek AİHM kararı ve avukatların ve ailenin mücadeleleri ile bazı kamu görevlilerinin yargılanması sağlanmışsa da tıpkı Metin Göktepe davasında olduğu gibi cezasızlığı aşacak iradeye mahkemelerde de idari otoritelerde de rastlanamamıştır. Sadece birkaç tetikçi cezalandırılmış, cinayetin talimatını verenler, görmezden gelerek geliyorum diyen cinayete engel olmayanlar, cinayetin aydınlatılmasını engelleyenler ortaya çıkarılamamıştır. Hrant Dink'in öldürülmesine giden yoldaki taşlar yazdığı yazıların ve hazırladığı haberlerin hedef gösterilmesi ile döşenmiştir.

¹¹ Faili Belli, Hrant Dink Davası, Dava Özeti, son erişim 8 Ocak 2021

İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi'nde süren davada 6 Ocak 2021 tarihinde dönemin Trabzon Jandarma İstihbarat Şube Müdürlüğü görevlileri Volkan Şahin ve Veysel Şahin hakkında cinayeti daha önceden bildiklerine dair dosyada delillerin olması gerekçesiyle tutuklama kararı verilmiştir. 15 Ocak 2021 tarihli duruşmada savunma yapan dönemin Trabzon Jandarma İstihbarat Görevlisi Metin Yıldız ise meslektaşları olan sanıklar Veysel Şahin ve Okan Şimşek aracılığıyla Temmuz 2006'da cinayet tasarısından haberdar olduğunu ve bu bilgiyi Trabzon İl Jandarma Komutanı Ali Öz'e ilettiğini beyan etmiştir. Trabzon Jandarma İstihbarat Görevlisi sanık Okan Şimşek de kendisine söz hakkı verildiğinde cinayet tasarısı bilgisini Temmuz 2006'da edindiklerini ve Ali Öz ile paylaştıklarını beyan etmiştir. Buna rağmen 20 Ocak 2021 tarihli duruşmada Volkan Şahin'in tahliyesine ve hakkında "konutu terk etmeme" adli kontrol tedbirine hükmedilmesine yine Ali Öz hakkında da "konutu terk etmeme" adli kontrol tedbirinin yeterli olacağına karar vermiştir.

Sonuç ve Çözüm Önerileri

Özetlenecek olursa, incelenen sekiz örnek davada da görüldüğü gibi;

1. Gazeteci cinayetlerinde asıl failler yargılanmamakta sadece alt kademedeki güvenlik güçleri ya da tetikçiler yargılanmaktadır,
2. Bu yargılamalarda ceza alt sınırı en düşük olan suçlardan ceza verilmektedir,
3. Yargılamalar sonucunda ceza alan kamu görevlisi ya da tetikçi bulunsa bile bu cezaların infazında ertelemeye gidilmekte ya da çıkarılan af yasalarından faydalanarak failer serbest kalmaktadır.

Çözüm Önerileri:

1. Gazetecilerin faili meçhul cinayetlerle öldürülmesinin ardındaki gerçek sorumluları soruşturabilmek için öncelikle fiilen yaşanan cezasızlık durumunu engelleyecek yasal ve idari önlemler alınmalıdır.
 - a) Bu suçların zamanaşımına uğramasının önüne geçilmeli ve faili meçhul gazeteci cinayetleri insanlığa karşı suçlar kapsamında değerlendirilmelidir.
 - b) Devlet sırrı yasası bu suçların aydınlatılmasına geçit verecek şekilde tekrar düzenlenmelidir.
 - c) Devlet memurlarının yargılanmasını izne bağlayan yasalar gibi sorumluların hesap vermesini zorlaştıran yasalar kaldırılmalıdır.
 - d) Kamuoyunun davalara desteğini engellemeye yönelik dava nakli gibi uygulamalar terkedilmeli, soruşturmalar hızlı ve etkin bir şekilde yürütülmelidir.
 - e) Hak ihlallerine karışan devlet görevlilerine işten el çektirilmeli, terfi ve taltif edilmeleri engellenmelidir.
2. 12 Eylül Askeri Darbesinden bu yana gerçekleşen Gazeteci Cinayetlerini araştırmak için bağımsız bir Hakikat Komisyonu kurulmalıdır. Komisyonunda gazeteciler, sivil toplum kuruluşları, hak örgütleri, siyasi partiler ve mağdur yakınları yer almalıdır.

Kurulacak Hakikat Komisyonunda toplumsal istişarenin en geniş tabana yayıldığından emin olunmalı, tüm bulgular basın yoluyla ve eşzamanlı olarak kamuoyuyla paylaşılmalıdır. Her cinayetin kendine has özellikleri ve failerin neden korunduğu duyurulmalı ve tanıklığı olanlara uluslararası ölçekte çağrı yapılmalıdır.

3. Mağdur yakınlarının devam eden acısına saygı duyulmalı ve anma ve benzeri programlar düzenlemeleri engellenmemelidir.
4. Basın özgürlüğü ile düşünce ve ifade özgürlüğünü güvence altına alacak yasalar ve fiili uygulamalar hayata geçirilmeli, kolluğa ve hakim ve savcılara bu özgürlüklerin korunması ile ilgili meslek içi eğitimler verilmelidir.

5. Basını hedef gösteren siyasi üslup ve gelenekten vazgeçilmelidir.¹²

CHP İnsan Haklarından Sorumlu Genel Başkan Yardımcılığının Çözüm Hedefleri:

1. Gazetecilerin faili meçhul cinayetlerle öldürülmesinin ardındaki sorumluların soruşturulup yargılanabilmesi için yasal düzenlemeler konusunda müdahalelerde bulunmak
 - a) Devlet sırrı yasasının faili meçhul cinayetler ve zorla kaybetmeler konusundaki soruşturma ve kovuşturmaların derinleştirilebilmesi için yeniden düzenlenmesi konusunda kanun teklifi vermek
 - b) Devlet görevlilerinin insan hakları ihlallerinde soruşturmaların izne bağlanmaması konusunda kanun teklifi vermek
 - c) Hak ihlallerine karışan devlet görevlilerine işten el çektirilmesi konusunda kanun teklifi vermek
2. Faili meçhul gazeteci cinayetlerinin insanlığa karşı suçlar kapsamında değerlendirilmesi ve davalara desteğin engellenmesine yönelik dava nakillerinin engellenmesi konusunda kamuoyu duyarlılığı oluşturmak
3. 12 Eylül Askeri Darbesinden bu yana gerçekleşen Gazeteci Cinayetlerini araştırmak için bağımsız bir Hakikat Komisyonu kurulması konusunda önerge vermek
4. Soruşturma makamlarının harekete geçirilebilmesi için medya, insan hakları örgütleri, barolar, üniversiteler, mağdur yakınları ile dayanışma içerisinde olmak
5. Basını hedef gösteren siyasi üslup ve geleneğin ortadan kaldırılması için mücadele etmek

¹² Emel Gülcan, Öldürülen Gazeteciler ve Cezasızlık, Bianet, 14 Aralık 2012